

DOI: 10.15276/ETR.05.2020.13

DOI: 10.5281/zenodo.4722793

UDC: 336.1

JEL: O31, O35

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗБУДОВИ СУЧАСНИХ СИСТЕМ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ НА ПРОМИСЛОВОМУ ПІДПРИЄМСТВІ

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL APPROACHES TO THE DEVELOPMENT OF MODERN CORPORATE MANAGEMENT SYSTEMS AT AN INDUSTRIAL ENTERPRISE

Tetiana S. Tkachova, PhD in Technology, Associate Professor
 Kharkiv National University of Radio Electronics, Kharkiv, Ukraine
 ORCID: 0000-0003-4345-0266
 Email: tkachova.tetiana@gmail.com

Received 12.10.2020

Ткачова Т.С. Теоретико-методологічні підходи до розбудови сучасних систем корпоративного управління на промисловому підприємстві. Оглядова стаття.

У статті досліджено різні підходи щодо поняття "корпоративного управління підприємством", але насамперед ефективної роботи організаційно-комунікаційної платформи як інструментарію для роботи підприємства. Також розглянуто теоретико методологічні підходи до розбудови сучасних систем корпоративного управління підприємством. Розглянуто основні проблеми розробки механізмів прийняття управлінських рішень, проблематика корпоративного управління, а також вплив корпоративного управління на інвестиційну привабливість, що є визначальним фактором у забезпеченні інвестиційної привабливості компанії, її здатності адаптуватися до швидких змін у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Аналіз особливостей інституціонального середовища корпоративних взаємодій у вітчизняному машинобудуванні дозволив встановити, що нова конкурентна модель ринку посилює зацікавленість приватних власників машинобудівних активів, а також кінцевих споживачів в ефективному функціонуванні саме промислових підприємств, які виконують на ринку специфічні інфраструктурні функції.

Ключові слова: корпоративне управління, акціонероцентрична агентська теорія, корпоративні взаємодії, управління на підприємстві

Tkachova T.S. Theoretical And Methodological Approaches To The Development Of Modern Corporate Management Systems At An Industrial Enterprise. Review article.

The article explores different approaches to the concept of "corporate governance", but above all the effective operation of the organizational and communication platform as a tool for the enterprise. Theoretical and methodological approaches to the development of modern corporate governance systems are also considered. The main problems of developing management decision-making mechanisms, corporate governance issues, as well as the impact of corporate governance on investment attractiveness, which is a determining factor in ensuring the investment attractiveness of the company, its ability to adapt to rapid changes in internal and external environment. Analysis of the peculiarities of the institutional environment of corporate interactions in the domestic engineering industry revealed that the new competitive market model increases the interest of private owners of machine-building assets, as well as end users in the efficient operation of industrial enterprises that perform specific infrastructure functions. Today, the study of the functioning of both individual enterprises and industry complexes requires the use of a systematic approach that focuses not only on the enterprise itself, but also on the factors of its environment. In this case, the object of study is not considered as an isolated and independent structure, but as an open socio-economic system.

Keywords: corporate governance, stock-centric agency theory, corporate interactions, enterprise management

Управління й прийняття управлінських рішень невід'ємно пов'язане з розбудовою сучасних систем корпоративного управління, адже економічна система, що склалася у країні, не забезпечує сприятливих умов для ведення бізнесу.

Незважаючи на те, що Конституцією України закріплений статус країни як соціальної держави [1], одностайної думки з приводу моделі її втілення у вітчизняному суспільстві не існує тому найбільш імовірним теоретичним підґрунтям інституціональної модернізації вважаються принципи суспільного лібералізму, які передбачають поєднання ліберальних засад функціонування економіки з демократичними інтересами більшості. Перехід від галузевого до функціонального принципу регулювання, корпоратизація, запровадження нових стандартів соціальної відповідальності, створення ефективних механізмів громадянського контролю все це зумовило розглянуто теоретико методологічні підходи до розбудови сучасних систем корпоративного управління підприємством.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Зважаючи на нетривалий період досліджень, в економічній науці відсутня цілісна теорія корпоративного управління тому роботи присвячені цим дослідженням вітчизняних та зарубіжних науковців: О. Худік [2], Р. Капельшников [3], Л. Карбовник [4], Б. Карлоф [5], А. Берлі, Г. Мінз [6], Р. Фрімен [7], Л. Престон та Л. Сакс [8], Дж. Франксом та К. Маером [9], та інші.

Метою статті є обґрунтування теоретико-методологічних підходів до механізму формування та роботи сучасних систем корпоративного управління та формування інформаційно-комунікаційної платформи для управління підприємством як інструментарію для

управлінських рішень.

Виклад основного матеріалу дослідження

Методологічні розбіжності між агентською теорією корпоративного управління та теорією зацікавлених осіб були систематизовані

британськими вченими, які виділили три базові відмінні характеристики організації корпоративного сектору США, Німеччини та Японії (табл. 1).

Таблиця 1. Ключові ознаки моделей корпоративного управління

Модель корпоративного управління	Відмінні характеристики організації корпоративного сектору		
	Ключове джерело фінансування	Де зосереджений контроль	На чий інтереси орієнтована діяльність корпорації
Англосаксонська модель	Ринок капіталу	Аутсайтери	Акціонери
Німецька модель	Банки	Інсайтери	Групи зацікавлених осіб
Японська модель	Бізнес-групи (кейрецу)	Інсайтери	Групи зацікавлених осіб

Джерело: складено автором за матеріалами [3; 8].

З табл. 1 видно, що англосаксонська модель корпоративного управління переважно є акціонероцентричною, тоді як німецька та японська моделі орієнтовані на використання теорії зацікавлених осіб. Таким чином, основною розбіжністю між моделями був визнаний склад групи, яка приймає рішення про напрями використання ресурсів фірми, правила прийняття рішень, а також про порядок їх встановлення та зміни. У теорії зацікавлених осіб до цієї групи входять суб'єкти, віднесені до стейкхолдерів (власники фірми, покупці її продукції, постачальники ресурсів, працівники фірми, місцева спільнота, різноманітні широкі громадські групи, держава). В агентській теорії група представлена виключно акціонерами. Відповідно, теорія зацікавлених осіб оперує ширшим спектром як зовнішніх, так і внутрішніх корпоративних взаємодій. З табл. 1 видно, що англосаксонська модель корпоративного управління переважно є акціонероцентричною, тоді як німецька та японська моделі орієнтовані на використання теорії зацікавлених осіб. Таким чином, основною розбіжністю між моделями був визнаний склад групи, яка приймає рішення про напрями використання ресурсів фірми, правила прийняття рішень, а також про порядок їх встановлення та зміни. У теорії зацікавлених осіб до цієї групи входять суб'єкти, віднесені до стейкхолдерів (власники фірми, покупці її продукції, постачальники ресурсів, працівники фірми, місцева спільнота, різноманітні широкі громадські групи, держава). В агентській теорії група представлена виключно акціонерами. Відповідно, теорія зацікавлених осіб оперує ширшим спектром як зовнішніх, так і внутрішніх корпоративних взаємодій. Сукупність чинників, що впливають на розвиток підприємств машинобудівної промисловості вимагає теоретичного опрацювання і практичного освоєння якісно нових підходів до управління даними підприємствами. При цьому необхідно враховувати властиву управлінню будь-якими сучасними організаціями сутнісну проблему динаміки і стабільності. У цій ситуації теоретико-методологічне обґрунтування напрямків розробки і реалізації стратегічних підходів до формування організаційно-

комунікаційної платформи управління розвитком підприємств і подолання наслідків глобальної економічної кризи, становить безсумнівний науковий і практичний інтерес. В умовах інтеграції у глобальні ринки промислові підприємства України потребують розробки прогресивних концепцій та моделей їх функціонування, що передбачає дієве управління процесами на підприємствах в умовах використання організаційно-комунікаційної платформи та забезпечення ефективного використання методологічного підходу до комунікативного забезпечення діяльності підприємств. Для забезпечення належного матеріально-технічного, фінансового, кадрового, інноваційно-інвестиційного, комунікаційного розвитку підприємства слід створити систему із механізмом роботи у єдиному просторі. Запровадження такої інтерактивної системи прийняття управлінських рішень є одним з найбільш актуальних аспектів для стратегічного планування розвитку сучасного промислового підприємства, а також безумовною перевагою для організаційно – комунікаційної роботи підприємств із великими обсягами даних. Застосування зазначеного підходу є можливим не тільки щодо системи взаємодії суб'єктів підприємницької діяльності, а й у роботі суб'єктів публічного права, перш за все – органів місцевого самоврядування. Актуальність обґрунтування науково – теоретичних засад та практичних аспектів як внутрішніх, так і зовнішніх комунікацій в сучасних умовах функціонування промислових підприємств стійко зростає. Зовнішніх – внаслідок все більшої насиченості ринків товарами, все більшої різноманітності потреб, форм і методів конкуренції, а також існує багато досконалих засобів збору, зберігання, обробки, передачі інформації і цілого ряду інших факторів. Внутрішні комунікаційні процеси є обов'язковим і сполучною ланкою між відділами в межах конкретного об'єкта управління, і між адміністративними та функціональними ланками в ієрархічній організаційній структурі управління підприємствами.

Неодноразові спроби порівняти ефективність моделей корпоративного управління засвідчили

відсутність переваг у їх застосуванні. Розмаїття теоретико-методологічних підходів до розбудови систем корпоративного управління зумовлює множинність змістових підходів до визначення сутності поняття «корпоративне управління». Їх узагальнення, проведене у численних дослідженнях дозволило виділити декілька аспектів цього поняття. Так, можна виділити такі аспекти: управлінський, стратегічний, правовий, соціальний, економіко-теоретичний, інституціональний, інтеграційний, вартісний. У науковій літературі, визначила основні положення, за якими розвивається теорія корпоративного управління. Серед них виділені його сутність, об'єкти, суб'єкти, функціональне навантаження та цілі. Але, незважаючи на значний науковий інтерес подібного компаративного аналізу, єдиного загальноприйнятого підходу до розуміння сутності «корпоративного управління» так і не напрацьовано.

Розбудова систем корпоративного управління відбувається у двох напрямках: на основі теорії агентських витрат або спираючись на теорію зацікавлених осіб. Причому у деяких роботах зазначається, що другий напрям є більш обґрунтованим або навіть таким, що найбільше впливає на ефективність корпоративного сектору.

Таким чином, можна виділити наступне, що стейкхолдерська теорія у своїй методологічній основі, так само, як і агентська, ґрунтується на розмежуванні корпоративних прав. Якщо в акціонероцентричних теоріях наголошується на відділенні права власності від права управління, у теорії зацікавлених осіб аналізується значно ширший набір прав. Так, негативні права на заборону шкідливого використання цілком можуть належати стейкхолдерам (зокрема, державі, місцевим громадам), а суб'єктами кінцевих прав на остаточний контроль можуть виступати і наймані працівники (наприклад, якщо кінцевим продуктом корпорації є об'єкт інтелектуальної власності). Враховуючи, що до стейкхолдерів відносять доволі широке коло осіб, це може призвести до викривлення сутності самої корпорації, перетворивши її з суб'єкта господарської діяльності, чією метою є отримання прибутку, на благодійну організацію. Разом з тим, необхідно зазначити, що у деяких випадках стейкхолдери не просто опиняються під впливом рішень, які приймаються корпорацією, а і стають суб'єктами таких рішень. В якості прикладу можна навести таємні цінові домовленості між корпораціями коли поведінка окремого суб'єкта визначається спільними рішеннями конкуруючих агентів.

Сучасний спосіб виробництва у напрямі використання інтелектуальних ресурсів, невіддільних від їх носіїв оновлює поняття «стейкхолдер»: на стейкхолдерів перетворюються власники інтерспецифічних для корпорації ресурсів, які активно використовуються у її виробничому процесі. Саме наявність у стейкхолдерів окремих повноважень щодо їх

використання, змінює баланс економічної влади у корпоративному управлінні та стає підґрунтям активізації впливу стейкхолдерів-власників на процеси розподілу.

Окрім зацікавлених осіб, які можуть за певних інституціональних умов набувати окремих корпоративних прав, існують також групи стейкхолдерів, які формально ніякими корпоративними правами не володіють, однак суттєво впливають на розподіл корпоративних ресурсів та процес прийняття господарських рішень. Так, наприклад, якщо постачальником корпорації є монополіст, відбувається перерозподіл грошових потоків шляхом встановлення останнім завищених цін. Якщо у збуті корпорація орієнтована на монополіні утворення, перерозподіл доходів відбувається шляхом заниження останніми закупівельних цін.

Наведені аргументи роблять протиставлення агентської теорії та теорії зацікавлених осіб методологічно некоректним. Навпаки, спільне теоретичне підґрунтя обох напрямів досліджень відкриває нові напрями їх конвергенції. З урахуванням викладеного, можна дати авторське визначення поняття «корпоративного управління». Корпоративне управління – це система соціально-економічних відносин між власниками корпорації, найманими управлінцями та зацікавленими особами з приводу прийняття рішень щодо напрямів використання ресурсів корпорації, правил прийняття таких рішень, а також порядку їх встановлення та зміни з використанням так званим набором правил, що у зарубіжній літературі або у зарубіжних корпораціях називаються «вимоги до роботи підприємства». У цих вимогах чітко і за стандартами прописуються всі дії у тому числі щодо правил прийняття рішень на підприємстві. За допомогою стандартизації і вже розроблених стандартів, які корпорації можуть отримати тільки після аудиту і навчання персоналу роботи за цими стандартами дає можливість працювати у єдиній структурі з іншими підприємствами за набором правил, що зазвичай знаходяться у єдиній системі менеджменту компанії. Причому до зацікавлених осіб можна віднести ті групи, які або є власниками інтерспецифічних для корпорації ресурсів або такі, що виступають суб'єктами окремих корпоративних прав, або ті, що мають інституціональні можливості впливати на розподіл корпоративних ресурсів.

Такий підхід до визначення сутності корпоративного управління дозволяє: по-перше, гармонізувати соціально-економічні інтереси акціонерів корпорації та груп зацікавлених осіб; по-друге, створити необхідне інституціональне підґрунтя для уникнення надмірного впливу на менеджмент корпорації з боку груп зацікавлених осіб (шляхом специфікації корпоративних прав або закупки стандартного пакету вимог до роботи корпорації у своїй галузі); по-третє, не допустити зловживання економічною владою з боку акціонерів, менеджерів та стейкхолдерів у процесі

розподілу.

Такий підхід дозволив провести автору чітке розмежування до понять корпоративного управління та корпоративного менеджменту та менеджменту організації, що зумовило наступне:

- корпоративне управління орієнтоване переважно на розбудову системи соціально-економічних відносин у зовнішньому середовищі корпорації (акціонери – менеджмент – зацікавлені особи), де суб'єктами управління виступають носії корпоративних прав. Тоді як корпоративний менеджмент зосереджений на внутрішньому середовищі корпорації, а його суб'єктами в основному є управлінці різних ланок, починаючи від вищої та закінчуючи низовим рівнем;
- якщо корпоративне управління формує базові умови діяльності корпорації, корпоративний менеджмент лише оперує ресурсами в межах цих завданих умов;
- корпоративне управління може змінювати зовнішнє середовище шляхом інституціоналізації вимог стейкхолдерів, корпоративний менеджмент в основному впливає на внутрішнє середовище;
- головним засобом корпоративного управління є довгострокова стратегія корпоративного розвитку, тоді як корпоративний менеджмент керується переважно стандартами, розробленими для корпорацій в своїй галузі.

Наразі стає потреба у системі, яка працює в єдиному просторі тобто це хмара де за допомогою деяких функцій можна працювати з великими об'ємами даних на підприємстві.

Незважаючи на значні наукові надбання теорії стратегії та моделювання управлінських процесів, слід зазначити, що окремі їх важливі аспекти залишаються недостатньо розробленими. Так, більшість теорій стратегії виходить за її розуміння як засобу підтримки конкурентних переваг, залишаючи невизначеним питання щодо діяльності підприємства-монополіста. Відповідно відсутня цілісна наукова концепція стратегії розвитку інформаційно-комунікаційної платформи підприємства, яка за допомогою моделювання процесів управління процесами життєдіяльності підприємства з будівництвом є досі складною інфраструктурою, що в свою чергу може спричинити неефективне використання ресурсів підприємства на підґрунті моделювання математичних моделей для ефективного управління інформаційно-комунікаційної платформою. В умовах трансформації вітчизняного ринку машинобудівних підприємств де виробництво є частково розробкою вітчизняних виробників сумісно із закордонними стає важливим використання ресурсів які об'єднують програмне забезпечення закордонних виробників з вітчизняними.

Основними компонентами глобалізації промисловості України є розширення міжнародних економічних зв'язків у виробництві і

збуті, зростання інтернаціоналізації факторів модернізаційного розвитку за допомогою збільшення прямих і портфельних закордонних інвестицій, обміну знаннями і технологіями, поширення галузевих груп з різним рівнем інтеграції в легкій промисловості, характерними рисами яких є взаємозамінність і взаємозалежність бізнес-одиниць, їх орієнтація на об'єднані інформаційні ресурси, на ринки з високим рівнем споживання. У цих умовах необхідна нова організаційна схема управління стратегічним розвитком підприємств, а саме – організаційно-комунікаційна платформа, що відображає принципові зміни у роботі підприємства. Характерна риса цих змін – перехід від прямого державного управління до непрямого регулювання і зростання ролі різних форм партнерства між державою і приватним капіталом на різних рівнях управління. Розвиток методології управління стратегічним управлінням підприємством дозволить найбільше ефективно використовувати нові і адаптувати існуючі методи і механізми управління корпоративними структурами і підприємствами, вирішувати проблеми реструктуризації як галузі, так і її окремих підприємств.

Враховуючи структуру і взаємозалежність підприємств з організаційно-комунікаційною платформою, формування механізмів управління стратегічним розвитком підприємств в системі управління економікою, що забезпечують успішність модернізації, являє собою інтеграцію підприємств у рамках галузевої саморегулювальної організації, орієнтованої на досягнення взаємозалежних економічних, соціальних, організаційних та технологічних цілей і ефективне вирішення завдань на кожному з підприємств – учасників галузевої саморегулювальної організації.

В умовах продовження ринкових реформ у нашій країні, процеси управління стратегічним розвитком і формування ефективних організаційно-комунікаційних механізмів для здійснення модернізації в легкій промисловості характеризуються наступними рисами: відбувається відмова від традиційної лінійної моделі, орієнтованої на використання в системі «державні органи управління – директива – підприємства», і перехід до нелінійної моделі модернізації, яка передбачає тісну взаємозалежність всіх елементів і орієнтацію на всьляке використання механізмів самоорганізації і саморегулювання.

Вирішення питань аналізу стану організаційно-комунікаційної платформи розвитку підприємств в системі управління економікою лежить у сфері стратегічного управління й безпосередньо зв'язане зі стратегічним плануванням розвитку як окремих підприємств, так і галузі в цілому. Дане визначення є частиною концепції побудови комплексної системи реалізації і управління діяльністю виробничого розвитку підприємств. Автором обґрунтована необхідність використання

фактору організаційно-комунікаційної платформи для забезпечення управління стратегічним розвитком підприємств України. Розроблено новий методологічний підхід до дослідження процесів управління стратегічним розвитком підприємств України з позицій необхідності забезпечення інтеграції розосереджених підприємств у рамках галузевої саморегульованої організації на основі проблемно-орієнтованих і ситуаційно сконструйованих організаційно-комунікаційних платформ розвитку підприємств.

Висновки

На основі проведеного дослідження обґрунтовано авторський підхід до формування теоретико-методологічного підходу та реалізації моделі оптимізації інформаційно-комунікаційного управління діяльністю промислового машинобудівного підприємства на основі використання інтелектуального аналізу даних. Доцільність створення нової саморегульованої організаційно-комунікаційної платформи зумовило розгляд галузевого принципу

регулювання, корпоратизації та запровадження нових стандартів соціальної відповідальності, створення ефективних механізмів громадянського контролю, що в свою чергу призвело до розгляду теоретико-методологічних підходів та до розбудови сучасних систем корпоративного управління підприємством.

для протидії кризовим явищам у вигляді розподіленої платформи підприємств галузі – організаційно-комунікаційної платформи – територіально-функціональної структури підприємств як частини національного господарського комплексу, що забезпечує вирішення завдань, що стоять перед галуззю. Динамічна організаційно-комунікаційна платформа являє собою впорядковане проблемно-орієнтоване і ситуаційно сконструйоване об'єднання тимчасово взаємозалежних виробників, постачальників, споживачів, посередників, сервісних організацій та інших контрагентів, які здійснюють виробництво і збут відповідної продукції в рамках регіональної, міжрегіональної і транснаціональної кооперації.

Список літератури:

1. Конституція України. [Електроний ресурс] – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Худік О. Корпоративне управління як система відносин учасників діяльності. Вісник КНТЕУ. – 2013. – №2. – С. 58-70.
3. Капелюшников Р. Концентрация собственности и корпоративный ландшафт современной мировой экономики. Отечественные записки. – 2005. – №1. [Електроний ресурс] – Режим доступу: <http://www.strana-oz.ru/2005/1/koncentraciya-sobstvennosti-i-korporativnyy-landshaft-sovremennoy-mirovoy-ekonomiki>.
4. Карбовник Л.П. Організаційно-економічний механізм управління розвитком муніципальних природних монополій в Україні: автореф. дис... канд. екон. наук: 08.00.03; Нац. акад. наук України, Ін-т регіон. дослідж. Львів, 2009. – 20 с.
5. Карлоф, Б. Деловая стратегия; пер с англ. М.: Экономика, 1991. – 239 с.
6. Берли А.А., Минз Г.К. Современная корпорация: и частная собственность. Нью-Йорк: Макмилан, 1932. – 233 с.
7. Freeman, R.E. Stakeholder Management: A Stakeholder Approach. Marshfield. MA: Pitman Publishing, 1984. – P.25.
8. Post J.E., Preston L.E., Sachs S. Managing the extended enterprise: The new stakeholder view. California Management Review. – 2002. – №45. – P. 5-28.
9. Franks J., Mayer C. Corporate Control: A Comparison of Insider and Outsider Systems. L.: London Business School, Institute of Finance and Accounting, Working Paper, 1994.

References:

1. Constitution of Ukraine. Retrieved from <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
2. Khudik O. (2013). Corporate governance as a system of relations of participants of activity. Bulletin of KNTEU, 2, 58-70.
3. Kapelyushnikov R. (2005). Property Concentration and the Corporate Landscape of the Modern World Economy. Otechestvennyye zapiski, 1. Retrieved from <http://www.strana-oz.ru/2005/1/koncentraciya-sobstvennosti-i-korporativnyy-landshaft-sovremennoy-mirovoy-ekonomiki>.
4. Karbovnyk L.P. (2009). Organizational and economic mechanism of management of development of municipal natural monopolies in Ukraine. Extended abstract of candidate's thesis. Nat. acad. Sciences of Ukraine, Inst. Region. research. Lviv.
5. Karlof B. (1991). Business Strategy. M.: Economics.
6. Berli A.A., Minz G.K. (1932). Modern corporation: and private property. New York: McMillan.

7. Freeman, R.E. (1984). Stakeholder Management: A Stakeholder Approach. Marshfield, MA: Pitman Publishing.
8. Post J.E., Preston L.E., Sachs S. (2002). Managing the extended enterprise: The new stakeholder view. California Management Review, 45, 5-28.
9. Franks J., Mayer C. (1994). Corporate Control: A Comparison of Insider and Outsider Systems. L.: London Business School, Institute of Finance and Accounting, Working Paper.

Посилання на статтю:

Ткачова Т.С. Теоретико-методологічні підходи до розбудови сучасних систем корпоративного управління на промисловому підприємстві / Т. С. Ткачова // Економіка: реалії часу. Науковий журнал. – 2020. – № 5 (51). – С. 96-101. – Режим доступу до журн.: <https://economics.opu.ua/files/archive/2020/No5/96.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.05.2020.13. DOI: 10.5281/zenodo.4722793.

Reference a JournalArticle:

Tkachova T.S. Theoretical And Methodological Approaches To The Development Of Modern Corporate Management Systems At An Industrial Enterprise / T. S. Tkachova // Economics: time realities. Scientific journal. – 2020. – № 5 (51). – P. 96-101. – Retrieved from <https://economics.opu.ua/files/archive/2020/No5/96.pdf>. DOI: 10.15276/ETR.05.2020.13. DOI: 10.5281/zenodo.4722793.

